

A 1796/välfärd

Käsittelijä Hyvinvointi Pohjolassa -valiokunta

Hyvinvointi Pohjolassa -valiokunnan mietintö, joka koskee
itsemurhien ehkäisemistä Pohjoismaissa**Ehdotus**

Hyvinvointi Pohjolassa -valiokunta ehdottaa, että

Pohjoismaiden neuvosto suosittaa Pohjoismaiden ministerineuvostolle,

että pyritään vähentämään itsemurhien määrää kaikissa Pohjoismaissa 25 prosentilla vuoteen 2025 mennessä ja otetaan tavoitteeksi niiden täydellinen ennaltaehkäiseminen pitkällä aikavälillä.

että pyritään ehkäisemään korkean riskin ryhmien itsemurhat Pohjoismaissa kokonaan.

että pyritään ehkäisemään junan alle heittäytymällä tehtävät itsemurhat kokonaan Pohjoismaissa vuoteen 2025 mennessä.

että nostetaan nuorisovastaanotot esiin hyvänä esimerkkinä siitä, miten lasten ja nuorten mielenterveysongelmia voidaan vähentää Pohjoismaissa.

että vuonna 2021 järjestetään huippukokous, jossa käsitellään itsemurhien ehkäisemistä koskevan tiedonvaihdon lisäämistä Pohjoismaissa.

että kerätään tietoa ja kokemuksia koronakriisin aikana tehdyistä itsemurhista ja itsemurhayrityksistä.

Taustaa

Vuosittain noin 3 500 ihmistä tekee Pohjoismaissa itsemurhan. Grönlannin itsemurhatilastot ovat maailman synkimmät, ja selityksenä sille voidaan pitää korkeita masennus-, alkoholismi- ja väkivaltalukuja. State of the Nordic Region 2018 -raportista käy ilmi, että Pohjoismaista Suomessa tehdään eniten itsemurhia 100 000:tta asukasta kohden, minkä jälkeen tulevat Ruotsi, Islanti, Norja ja Tanska.

Itsemurhan tehneiden sukupuoli, ikä ja koulutustausta poikkeavat toisistaan. Ruotsin kansanterveyslaitos on koonnut tietoa Ruotsissa vuonna 2016 itsemurhan tehneistä. Miehiä oli enemmän kuin naisia, heillä oli usein vain toisen asteen koulutus, ja iältään he olivat yleensä 45–64-vuotiaita tai jo 85 vuotta täyttäneitä. Nuorten kuolinsyistä itsemurha oli yksi yleisimmistä.



Tanskassa itsemurhan tekee vuosittain 600 ihmistä, mikä on yli kolme kertaa enemmän kuin liikenteessä menehtyneiden määrä. Itsemurhayrityksiä on noin 20 päivässä, ja noin kaksi ihmistä kuolee itsemurhan seurauksena. Tanskalaisen itsemurhatutkimuksen mukaan aikaisempi itsemurhayritys lisää merkittävästi riskiä tehdä itsemurha myöhemmin. Itsemurhan junan alle heittäytymällä tehneiden määrä on Tanskassa kasvanut kuluneella 15-vuotijaksolla. Tanskalaisen itsemurhatutkimuskeskuksen (Center for Selvmordsforskning) mukaan luku vaihtelee vuosittain, mutta tutkimusjaksolla korkein luku oli 39 ihmistä.

Itsemurhien ehkäisemiseksi on tehtävissä paljon. Voidaan esimerkiksi edistää hyviä kasvuympäristöjä, vähentää kokonaisalkoholinkulutusta, panostaa lääketieteellisiin, psykologisiin ja psykososiaalisiin toimiin ja lisätä hoitohenkilöstön ja muiden avainhenkilöiden osaamista, jotta varoitusmerkit osataan havaita. Kyseeseen voivat tulla myös konkreettiset toimenpiteet, kuten sellaisten lääkkeiden saatavuuden rajoittaminen, joilla voi ottaa yliannostuksen, tai esteiden rakentaminen junaraiteille. Itsemurha on järkyttävä tapahtuma omaisille ja lähipiirille. Elämän päättäminen heittäytymällä junan alle on hyvin traumatisoiva kokemus myös veturinkuljettajalle, tapahtuman todistaville sekä sen jälkeisiin toimiin osallistuville. On tehtävä paljon vaikeammaksi tällaisen itsemurhan toteuttaminen.

Lisäkeinoja voivat olla kansalliset toimintaohjelmat sekä kunnalliset toimintasuunnitelmat. Suomi esimerkiksi on ainoa Pohjoismaa, jossa ei ole kansallista itsemurhien ehkäisyohjelmaa. Pohjoismaiden tulee pyrkiä ennaltaehkäisemään itsemurhat kokonaan ja aloittaa tämä työ lisäämällä tietojenvaihtoa ja yhteistyötä.

Lausuntokierros

Kööpenhaminassa huhtikuussa 2019 järjestetyssä teemaistunnossa valiokunta päätti lähettää asian lausuntokierrokselle asianomaisille viranomaisille ja järjestöille.

Kierrokselta saatiin 20 vastausta: 3 Suomesta, 4 Ruotsista, 2 Norjasta, 3 Tanskasta, 6 Islannista, 1 Ahvenanmaalta ja 1 Grönlannista. Useimmat vastaajista suhtautuvat myönteisesti siihen, että ongelman hyväksi tehdään jotain. Osa vastaajista viittaa Pohjoismaiden ministerineuvoston alaisuudessa jo toimivaan työryhmään. Tästä voi lukea lisää ennen kokousta toimitetusta aineistosta.

Useimmat toivovat tiedon- ja kokemustenvaihtoa. Monet mainitsevat lisäksi, että alalla tehdään jo paljon. Esimerkiksi Pohjoismaiden ministerineuvostossa noudatetaan Bo Könbergin raportin ehdotusta 10, jonka sanamuoto on seuraava: "Vahvistetaan pohjoismaista psykiatrian alan yhteistyötä – Pohjoismaista psykiatrian alan yhteistyötä vahvistetaan vuosittain järjestettävällä psykiatrian alan huippukokouksella ja lisäämällä pohjoismaista tiedonkeruuta ja kokemusten vaihtoa parhaista käytännöistä."

Lausuntokierrokselta on saatu seuraavat käytännön ehdotukset:

- kokousfoorumi Pohjoismaiden välistä ajatustenvaihtoa varten
- kansalliset/pohjoismaiset toimintaohjelmat



- tanskalainen Livslinien-kriisipuhelin tarjoutuu antamaan neuvoja konkreettisten tavoitteiden asettamiseksi ja niiden saavuttamiseksi
- seminaari tai pyöreän pöydän keskustelu itsemurhien ehkäisemisestä Pohjoismaissa
- tarve perustaa monialainen pohjoismaainen elin
- lisää tutkimusta
- lainsäätäjien, yleislääkärien ja tutkijoiden välinen laaja yhteistyöpanostus
- itsemurhan taustalla usein olevien tekijöiden (trauma, yhteiskunnallinen asema, etninen tausta, sukupuoli-identiteetti, seksuaalinen suuntautuminen, köyhyys, rotu, työ, koulutus jne.) tarkastelu
- itsemurhien ehkäisy humanistisen näkökulman avulla inhimillisyyttä korostuen
- avoin ja humaani keskustelu itsemurhista
- koulutuspanostukset
- mielenterveysklinikoilta kotiutettujen seuraava askel
- kunnat eri maissa ovat tärkeä osa työtä
- lääkkeiden saatavuuden rajoittaminen
- esteiden rakentaminen junaraiteille
- E-CPR- ja Open Dialogue -näkökulmien hyödyntäminen työssä.

25. toukokuuta 2020 pidetyssä kokouksessa päätettiin seuraavista muutoksista ja lisäyksistä:

- järjestetään itsemurhien ehkäisemistä Pohjoismaissa koskeva huippukokous vuonna 2021 (eikä vuoden 2020 lopussa)

- kerätään tietoa ja kokemuksia koronakriisin aikana tehdyistä itsemurhista ja itsemurhayrityksistä.

Valiokunta on käsitellyt myös jäsenehdotusta nuorisovastaanotoista Pohjoismaissa. Koska kyseisen ehdotuksen aihe sivuaa tämän ehdotuksen ongelmakenttää, valiokunta on päättänyt nostaa nuorisovastaanotot esiin tässäkin mietinnössä.

Valiokunnan näkemykset

Valiokunnan mielestä kysymys on erittäin tärkeä, ja se koskettaa monia eri ryhmiä, kuten lapsia ja nuoria, vanhuksia, vähemmistöryhmiä ja seksuaalisia vähemmistöjä. Miehet tekevät naisia enemmän itsemurhia.

Jäsenehdotuksessa keskityttiin alun perin lähinnä lapsiin ja nuoriin, mutta valiokunnan mielestä siinä on tärkeää ottaa huomioon kaikki korkean riskin ryhmät.

Huippukokouksen tulee olla monialainen, ja osallistujien joukossa tulee olla tutkijoita, psykiatrista hoitohenkilökuntaa, kuntien edustajia, opettajia ja vanhempia, jotta voidaan kartuttaa asiaan liittyvää osaamista ja lisätä tietoisuutta.



Pohjolassa 15. syyskuuta 2020

Bente Stein Mathisen (H)

Eva Lindh (S)

Høgni Hoydal (T)

Kaisa Juuso (ps.)

Kasper Roug (S)

Maria Stockhaus (M)

Nina Sandberg (A)

Per-Arne Håkansson (S)

Pirkka-Pekka Petelius (vihr.)

Solveig Horne (FrP)

Solveig Sundbø Abrahamsen (H)